

nants en l'actualitat no siguin també antigues literàriament, car també es troben ja en el S. XIII: g) 'Mètode, procedir (en qualsevol sentit)': «en moltes maneres te poria parlar ---», «los sarraïns han molt bona manera, en assò que tot hom, per ric hom que sia, per tot assò no-s lexa de mostrar a son fill algun mester» ('ofici'), «en la senyoria dels crestians --- la fe catòlica --- han poder que a alguns infants, fills dels infeels, la mostren per forsa, per tal que ---s convertesquen --- On, prelat o príncep qui aquesta manera no ama, per so que --- los sarraïns no fugen en altres terres ---», i així sovint en Llull (*Do. Pu.*, Gili, pp. 259, 208, 220), i no menys en Eiximenis etc.: «en tota part e manera / tenir norma d'honestat» (*Dones*, § 54, prosif. II, v. 39). És freqüent llavors a l'Edat Mitjana la combinació donar manera que o de 'donar mode, ocasió, disposició': «Déu --- a vós ha donada manera que siats fort contra temptacions», «adoncs los delits e l món encenen hom e donen manera per la qual hom am Déu», Llull, *Merav.* (*NCL.* I, 31.22; 38.21=Ag. I, 15); «ordonaren la resposta que rebist, a la qual tu responnent donist manera de riure», *Corbatxo* (80).

b) La idea de 'manera de ser' esdevé simplement 'mena, gènere': «de aytal motle e manera com són los motles de la cort», doc. ross. de 1284 (*InuLC*, s. v. *motlle*), «en dues maneres és feta concordansa ---», «temptació és --- en tres maneres --- angelical, diabolical, e d'un home a l'altre», Llull (*Do. Pu.*, 201, 247).

i) Això últim en qualitat de terme bàsic i de contingut tan ampli i fonamental, va a parar en diverses locucions conjuntives i fins prepositives, com *per manera que*, o *en manera que*, o *per manera de* etc.; el punt de partida degué ser 'obrar en manera tal que', car de vegades no està encara gens gramatitzat i es construeix amb qualsevol verb: «assetia-t per manera que posques ésser tocat abtament», en un text barceloní de 1401 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 204). Però aviat va quedant consagrada com a locució sencera *fer per manera que* 'arreglar-s'ho tot a fi que ---': «quan ve lo dicmenge --- fan per manera que sien a la confessió ---», StVicentF (*Serm.* II, 81.8); «Senyor meu --- visita lo meu cor, e fes per manera que s'acost a tu la mia ànima, la qual has dellurada ---», Boliver (*Excitatori*, *NCL.*, 214); JoMart. (Ag. II, 4.20). Observem, però, que en el fons d'aqueixa locució sempre, fins avui, tan viva i arrelada, també s'hi troba la noció etim. de 'mètode adequat per a tal o tal cosa'; i segons *AlcM* *fer una cosa per manera* 'a posta, amb intenció maliciosa' en dos pobles del S. i un del N. del Princ. (§ 1a).

Altresament és clar que, no menys que *per*, la partícula que hi podem ficar (potser amb matís més feble) és *de* o *en*, aquesta menys generalment però també, i ja d'antic: «manamvos que dels diits empelts nos trametats de totes natures, e en cada maç fets-hi un albarà, en manera que hom conegue de qual natura serà», doc. reial de 1409 (CaCandi, *MiscHiCat.* I, 26); «fer estibar aytants com conega que l leyn ne puxa portar --- en tal manera que res no-s pusca asiure», *CosíTort.* (IX, § 27.22).

També, d'altra part, es pogué construir *per manera*

de. De primer encara sense gens de soldadura gramatical (= *per via de*) «lo primer comensament, per manera de generació, ho dóna al segon», Llull (*Do. Pu.*, 195, 196 ---); després es mostra ja molt soldat i en combinacions complicades: «lo cors humanal --- se fa de la matèria que l'home met en la fembra, e de la matèria que la fembra ha per manera de reebre, con és emprenyada», Llull (id., 234); on pot ser 'té els mitjans de', 'és apta per' (o simplement 'segons mètode o procediment receptiu'). Avui *fer per manera de* està en el mateix nivell que *f. p. m. que*: «per a tu he escrit un extens treball que faré per manera de fer a arribar fins a tu dissabte», Coromines (carta des del Castell al seu germà, a. 1896, que tenim només traduïda al castellà perquè la deixés passar la censura, amb la locució calcada al peu de la lletra, per més que no és castellà *hacer por manera de hacer llegar*).

En fi completo ara el terreny de les locucions amb la moderna *a manera que* = *a mesura que*: «Quines rels més profundes i complicades un hom va descobrint en les qüestions --- a manera que les estudia --- darrera d'aquest programa, a manera que l'anés desentranyant, se n'alçaria un altre ---», Ruyra (*Misc. Prat de la Riba*, p. 209).

Manera és un mot que ja devia pendre amples i fondes arrels des del llatí vulgar i en una vasta porció de la Romània, amb les mateixes línies generals semàntiques que en català, en totes les zones de Gàl·lia i Hispània i àdhuc probablement en alguna part d'Itàlia. Ha estat sempre comú, i amb caràcter igualment autòcton que en català, en port. i oc. *maneira*, cast. *manera* i fr. *manière*; només l'it. *maniera*, que ha tingut sempre un radi semàntic i estilètic força més estret que el de les llengües germanes, presenta els senyals, fonètics i tots, d'haver-hi entrat essencialment per influència de les dues llengües de França: allà, *modo*, el vulgar *mo* i el pròcer *guisa*, restaren els mots populars, si bé per afermar-s'hi bastant comptà amb la base d'algunes zones de l'Alta Itàlia, on presenta desenrotllament autòcton; i l'autòcton *mannaia*, -*ara*, hi prengué una direcció semàntica merament manual, i absolutament diferent de les transalpines. En els altres dominis romànics occ., el veiem seguint inicialment línies ben iguals a les nostres, i, sempre més, bastant paral·leles.

Observem, però, que en cap altra llengua romànica el mot no conservava una varietat d'usos tan grans i divergents i tan atansats encara a l'etimològic, com el que acabem de descriure en la nostra Edat Mitjana. En fr. modern i en cast. modern la concurrència creixent de *façon* allà, i del llatínisme *modo* aquí (fomentat pel contacte italià), n'han restringit encara l'ús fins a deixar-lo reduït a límits força menys amples que en català; si bé això ja és bastant recent i secundari.¹

El que aquí interessa és subratllar la robustesa de les accs. veïnes a l'etimològica presència, molt més gran i variada en la nostra llengua que en les altres, on la marxa cap a l'acc. més abstracta i neutra 'mètode, classe', amb ben poca connotació afectiva, es degué precipitar molt més, i poques petjades hi queden de les altres: allà apareix ja com un fet quasi consumat